

DANILO KOVAČEVIĆ

MAGIJA NARATIVNIH

TRIKOVA

„SVET VIDOVITIH“
OD HLADNOG ČITANJA
DO FOREROVOG EFEKTA

**FAKE
NEWS**
tragač

**FAKE
NEWS**
tragač

Magija narativnih trikova -
„Svet vidovitih“ od hladnog čitanja
do Forerovog efekta

Novosadska novinarska škola
FakeNews Tragač
Kosovska 1,
2100 Novi Sad
Telefon: 021/ 424246
Mail: office@novinarska-skola.org.rs

Za izdavača
Milan Nedeljković

Autor
Danilo Kovačević

Dizajn / ilustracije
Freepik

Novi Sad,
Septembar 2022.

DANILO KOVAČEVIĆ

MAGIJA NARATIVNIH TRIKOVA

„SVET VIDOVITIH“
OD HLADNOG ČITANJA
DO FOREROVOG EFEKTA

UVOD

U Republici Srbiji se, prema poslednjem popisu, 94% ljudi izjasnilo da pripada nekoj veroispovesti.¹ Procenjuje se da je broj verujućih ljudi sačinjava oko 84% ukupne svetske populacije.² I religiozni i nereligiozni ljudi skloni su da veruju u natprirodne sile, magiju i pojave koje nisu u direktnoj vezi za religijskom dogmom koju inače praktikuju odnosno ne praktikuju. Istraživanje sprovedeno u šest zemalja (Brazil, Kina, Danska, Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD) pokazalo je da neverovanje u Boga nužno ne isključuje verovanje u druge natprirodne fenomene i da – iako ne veruju Boga – ateisti i agnostici veruju da univerzum i život imaju smisao (Bullivant et al. 2019). Uzevši u obzir ove podatke, može se primetiti da značajna većina ljudi veruje u postojanje natprirodnih sila.

¹ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji:

Etnokonfesionalni i jezički mozaik Srbije

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2015/Pdf/G20154001.pdf> Pristupljeno 11.02.2022.

² Pew Research Center: [https://www.pewresearch.org/fact-](https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/05/christians-remain-worlds-largest-religious-group-but-they-are-declining-in-europe/)

[tank/2017/04/05/christians-remain-worlds-largest-religious-group-but-they-are-declining-in-europe/](https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/05/christians-remain-worlds-largest-religious-group-but-they-are-declining-in-europe/) Pristupljeno 11.02.2022.

The Guardian: <https://www.theguardian.com/news/2018/aug/27/religion-why-is-faith-growing-and-what-happens-next> Pristupljeno 11.02.2022.

Otkako postoje kultovi i religije postoje i pojedinci koji tvrde da imaju magične i natprirodne sposobnosti – magovi, čarobnjaci, vidovnjaci, gatare i slični. Oni se nude da uz pomoć svojih *magičnih* sposobnosti reše određeni problem koji čovek ima. Vračare i vidovnjaci nisu vezani striktno samo za jednu kulturu ili geografsko područje, već postoje u svim poznatim kulturama i deluju od samih početaka civilizacije. Srbija i susedne zemlje takođe nisu isključene iz ovog globalnog fenomena. U srpskom narodnom verovanju, česte su pojave natprirodnih sila i bića kao što su veštice, vile i vampiri o kojima piše i reformator srpskog jezika Vuk Karadžić u knjizi *Život i običaji naroda srpskoga* u odeljku pod nazivom *Vjerovanje u stvari kojijeh nema*.

Takođe, uvreženo je verovanje u najpoznatije proročanstvo u Srbiji – takozvano *Kremansko proročanstvo*, koje je prikupio i 1940. godine objavio dr Radovan Kazimirović u knjizi *Tajanstvene pojave u srpskom narodu i kremansko proročanstvo*. Međutim, ovu knjigu, kao i narednih 12 izdanja knjiga iste tematike, dekonstruisao je Voja Antić u knjizi *Kremansko neproročanstvo: studija jedne obmane*³ u kojoj gorenavedenim knjigama osporava verodostojnost.

Vidovnjaci, proročice i magovi mogu se svrstati u posebnu grupu praktičara pseudonauke, za koju je poznato da ima *potvrđivački karakter*: „Njene pristalice traže, pre svega, dokaze koji podržavaju unapred stvorene pretpostavke, omalovažavajući ili diskreditujući negativne rezultate i tumačenja.” (Szynkiewicz, M. 2020:92) Razlozi zbog kojih ljudi posećuju vidovnjake i vračare često su strah od budućnosti, ekonomska nesigurnost ili ljubavni problem. „Ovi tragaoci žele kosmos u kojem univerzalne sile prepoznaju i pravedno nagrađuju

³ Voja Antić, *Kremansko neproročanstvo: studija jedne obmane*
<http://www.voja.rs/paralax/kremanci.pdf>
Pristupljeno 11.02.2022.

moralnu vrednost pojedinaca. ... Umesto da prihvate da smo proizvod prirodnih sila i da podležemo istim univerzalnim zakonima kao i obični predmeti, oni više vole da veruju da ljudi mogu da nadjačaju ovu tiraniju dobrim delima i mislima“ (Beyerstein, B. L. 1995:33). ●

O VIDOVNJACIMA I GATARAMA

Vidovnjaci su na našim prostorima veliku popularnost doživeli tokom 90-ih godina prošlog veka, što se može tumačiti ljudskom potrebom da se zaštiti od traumatičnih iskustava, pogotovo u kontekstu građanskog rata i nemaštine. Najpoznatija TV proročica bila je Dušica Ilić – Kleopatra koja je u svojim emisijama proricala sudbinu. Vrlo popularni su i samoprozvani beli mag Lav Geršman i Milan Radonjić, poznatiji kao Milan Tarot. Međutim, od 2009. godine, nakon odluke tadašnje Republičke radiodifuzne agencije⁴, zabranjuje se program u kojem vidovnjaci i gatare nude svoje usluge, te su oni primorani da svoje delovanje prebace u susedne države, uglavnom u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, ali i na internet. Zakon o javnom redu i miru⁵ zabranjuje *uznemiravanje građanja*,

⁴ “Vidovnjaci “deluju iz regiona”

https://www.b92.net/info/vesti/index.php?dd=25&mm=03&nav_category=206&nav_id=351962&yyyy=2009

Pristupljeno 11.02.2022.

⁵Tekst Zakona o javnom redu i miru

vračanjem, proricanjem ili sličnim obmanjivanjem i predviđa novčanu kaznu ili društveno-koristan rad. To je još jedan od razloga zašto su vidovnjaci svoje delovanje prebacili na internet, gde često nude *skidanje magije na daljinu* a primaju uplate preko servisa za plaćanje kao što je *PayPal*.

Jedan od razloga zašto ljudi veruju vidovnjacima i gatarama može se potražiti u rezultatima eksperimenta koji je 1949. godine sproveo Bertram Forer. U istraživanju je učestvovalo 39 studenata i svima je dat *Diagnostic Interest Blank* (DIB), odnosno upitnik sa pitanjima o hobijima, materijalima za čitanje, ličnim karakteristikama, radnim obavezama i tajnim željama i ambicijama. Nakon popunjavanja testa studentima je rečeno da će im na osnovu odgovora biti dostavljen personalizovani odgovor sa povratnom informacijom o njihovoj ličnosti. Međutim, svim studentima je dat identičan papir sa identičnih 13 izjava koje bi trebalo da se odnose na ličnost studenta. Svaki student je verovao da se napisane izjave odnose samo na njega i nisu bili svesni činjenice da svi imaju identične papire. Neke od izjava bile su: „imate veliku potrebu da vas drugi ljudi vole i da vam se dive” ili „spolja ste disciplinovani i mate samokontrolu, ali iznutra znate biti zabrinuti i nesigurni” (Forer B. R. 1949:120). Studenti su dobili zadatak da ocene u kojoj meri se svaka izjava odnosi na njih, na skali tačnosti od 1 do 5. „Od 39 studenata, samo 5 je dalo ocenu manju od 4, i niko nije dao ocenu ispod 2. Prosek je bio 4,3” (Dutton, D. L. 1988:326). Međutim, svaka od 13 navedenih izjava uzeta je iz magazina o astrologiji čime je utvrđeno da se „tvrđnje pseudo-dijagnostičara o validnosti metoda i rezultata mogu kopirati ili prevazići u laboratoriji bez korišćenja dijagno-

METODOLOGIJA

U ovom radu uz pomoć kritičke analize diskursa identifikovane su i objašnjene diskursne strategije u tekstovima o vidovnjacima na veb-sajtu www.svet-vidovitih.com. Analizirano je ukupno 35 tekstova podeljenih u dve kategorije – 20 tekstova o magiji i 15 tekstova o vidovnjacima. Predanalizom je uočeno da tekstovi o magiji imaju kvaziinformativan karakter, dok su tekstovi o vidovnjacima zapravo oglasi u kojima vidovnjaci nude svoje usluge. Korpus tekstova je određen na osnovu vidljivosti tekstova na veb-sajtu, odnosno pod pretpostavkom da bi prosečan posetilac sajta prilikom pretraživanja prvo ugledao i pročitao tekstove na naslovnoj stranici koji zauzimaju centralno mesto. Na ovaj način analizirani su tekstovi za koje se može pretpostaviti da imaju najveću čitanost i uticaj. Celokupna analiza je kvalitativnog tipa, pri čemu je posebna pažnja usmerena na analizu semantičke vrednosti određenih grupa reči i pseudonaučnih narativa. Takođe, analizom je obuhvaćena i upotreba pasiva, modalnosti i neodređenih zamenica koji mogu imati uticaja na formiranje mišljenja kod čitaoca. ●

ANALIZA I DISKUSIJA

Ukupan korpus analize čini 35 tekstova na sajtu svet-vidovitih.com, podeljenih u dve kategorije: 20 tekstova o magiji i 15 tekstova o vidovnjacima koji nude svoje usluge. Tokom analize je primećeno nekoliko zajedničkih karakteristika za tekstove o magiji: u skoro svakom tekstu prisutne su ortografske greške, svaki tekst praćen je i najmanje jednim linkom koji vodi na oglas u kojem vidovnjak nudi svoje usluge, rečenične konstrukcije su često nepravilne ili su loše prevedene sa nekog stranog jezika uz pomoć internet servisa za prevođenje. Da bi klijentima približili svoje delovanje, vidovnjaci se u gotovo svakom tekstu služe poređenjima; životna frekvencija opisana je kao signal na televizoru koji se kvari ili ima smetnje, a crna magija objašnjena je kroz metaforu malignog tumora. Iako je novac prisutan u polovini tekstova, i to u kontekstu „prizivanja novca” i „otvaranja kanala novca”, ni u jednom tekstu se ne pominje koliko zapravo koštaju usluge vidovnjaka, duhovnih spasitelja i proročica. Zbog toga su klijenti primorani da najpre obave telefonski razgovor sa vidovnjakom kako bi dobili informacije o ceni usluga, što ih

može staviti u nepovoljan položaj i učiniti podložnijim persuazivnim strategijama vidovnjaka. Zanimljiv je i detalj da je u tekstu o vračarama u Hrvatskoj, Republika Hrvatska predstavljena uz pomoć mape fašističke i kvislinške Nezavisne Države Hrvatske u granicama iz 1941. godine, što se može protumačiti kao elementarno nepoznavanje geografije i istorije od strane autora teksta.

1.1. Upotreba leksema i frazema sa semantičkom komponentom *bez dokaza* u svrhu konstruisanja narativa

U ovom delu analize sagledane su **frazeme i modalni glagoli** koji u sebi sadrže semantičku komponentu *bez dokaza*; usled upotrebe modalnih glagola u bezličnom obliku čitalac može steći utisak da je određena tvrdnja tačna iako za to ne postoje konkretni dokazi. Najčešće su to modalni glagoli *moći* i *morati*, ali i drugi glagoli koji mogu imati modalnu funkciju kao što su *trebati* ili *hteti*. Funkcija modalnosti u sklopu ove diskursne strategije služi da kod čitaoca proizvede utisak mogućnosti i neophodnosti.

Upotrebom modalnog glagola *moći* autor teksta postavlja tezu koju nije moguće ni potvrditi ali ni opovrgnuti, pošto ne nudi nikakve dokaze, dok istovremeno insistira na mogućnosti koja je iskazana kroz upotrebu modalnog glagola:

- (1) Magija se može koristiti i za pomoć ljudi koji su zavijeni crnom magijom. (Svet vidovitih, Šta je bela magija?)

Na ovaj način autor teksta izbegava da iznese direktnu tvrdnju, odnosno da potvrdi kauzalnu povezanost između upotrebe magije i njenog realnog učinka, već se ograđuje i ostavlja čitaocu da sam prosudi da li će ovakvoj tezi pokloniti svoje poverenje. U sledećem primeru imamo kombinovanu upotrebu frazeme „postoji mogućnost” koja u sebi sadrži semantičku komponentu *bez dokaza* i logičke greške *post hoc, ergo propter hoc* odnosno *posle toga, dakle zbog toga*.

(2) Kada iz nepoznatih razloga primetite učestalu negativnost u vašem životu, primećujete neobične i negativne događaje koji se nižu jedan za drugim, postoji mogućnost da ste pod dejstvom crne magije. (Svet vidovitih, Šta je crna magija?)

U ovom primeru može se videti upotreba Barnumovog efekta tako što autor teksta koristi univerzalne životne situacije kao što su naleti negativnih emocija i događaji koji su svojstveni svakom ljudskom biću i dovodi ih u vezu sa magijom; autor teksta, dakle, izvodi potencijalni zaključak na osnovu labavo povezanih premisa. Veštačko stvaranje veza i spekulacija često su korištene diskursne strategije u građenju ovakve vrste pseudonaučnog narativa. Međutim, primer na kojem se najbolje mogu analizirati frazeme i modalni glagoli sa semantičkom komponentnom *bez dokaza* jeste u tekstu o urocima:

(3) Prema nekoj definiciji, urok predstavlja vid energije koja osoba posredno ili neposredno usmerava najčešće preko očiju – pogledom (urokljivi pogled). (Svet vidovitih, Kako se skida urok?)

Koristeći frazemu „prema nekoj definiciji” autor teksta nanovo izbegava da dā dokaze koji bi potvrdili tačnost ovakve teze, već odgovornost prebacuje na treće lice, odnosno *nekoga* i na *neku definiciju* i time diskredituje svaki pokušaj za opovrgavanjem ovakve „definicije”, pošto ne postoji informacija o autoru, niti znamo da li definicija uopšte

postoji van ovog teksta. Ni u jednom tekstu nisu citirani izvori informacija.

(4) Prema nekim verovanjima za osobe koje imaju urokljive oči smatra se da su ih majke kao decu duže dojile ili da su prekidale pa nastavljale dojenje. (Svet vidovitih, Kako se skida urok?)

I u primeru 4 može se pronaći identičan obrazac kao i u primeru 3, a to je frazema „prema nekim verovanjima”, koja ima svrhu ubeđivanja u istinitost teze bez pružanja dokaza.

(5) Po nekim zapažanjima osobe koje najčešće bacaju uroke su starije osobe, sa izraženim prodornim očima i gustim, pomalo spojenim obrvama. Kroz istoriju u nekim izvorima moguće je pronaći da su se u ratovima koristili ljudi koji su urokljivim pogledima rušili ljude sa konja i tako sputavali neprijatelja (Svet vidovitih, Kako se skida urok?)

U primeru 5 upotreba frazeme „u nekim izvorima” zajedno sa prilogom „moguće” u bezličnom obliku, koji u ovom slučaju ima modalnu funkciju. Sveukupna semantička vrednost kombinacije frazeme „u nekim izvorima” i „moguće” je ništavna pošto oba činioca imaju u sebi komponentu *bez dokaza*.

(6) Nije džaba u narodu pominjano da urokljivi pogled seče gore nego sablja i pokopava više ljudi nego bolest. (Svet vidovitih, Kako se skida urok?)

U primeru 6 se javlja logička greška *argumentum ad populum*, odnosno argument pozivanja na narod. Autor pokušava da uveri čitaoca da sve prethodno rečeno u primerima 3-5 ima utemeljenje u stvarnosti zato što je ova teza prema autoru opšteprihvaćena u narodu.

U primerima 3, 4 i 5 može se primetiti učestala upotreba leksema bezličnog oblika, odnosno „prema nekoj definiciji”, „prema nekim verovanjima”, „u nekim izvorima” i „po nekim zapažanjima”. Primeri 3-6 uočeni su u tekstu *Kako se skida urok?* i na osnovu njih se može analizirati autorova doslednost u konstruisanju narativa, gde izbegava da napravi tvrdnju već se poziva na neimenovane izvore i definicije. Sve upotrebene lekseme i frazeme imaju identičnu semantičku komponentu – *bez dokaza*. Upotrebom frazema i modalnih glagola u cilju građenja narativa i specifične rečenične konstrukcije čine da će čitaoca „verovatnije zanimati prethodni sadržaj, nego opseg implicitnih pitanja koja bi mogla nastati ako bi se poruka formulisala na drugi način (ko je to tvrdio? zašto? kada? da li je istina? itd.)” (Larina et al., 2019:10). Ovim putem autor tekstova u stanju je da gradi priču o određenoj temi a da ne pruži nijedan konkretan dokaz dok istovremeno objedinjuje i logičke greške u svrhu ubeđivanja čitaoca u tačnost i verodostojnost.

1.2. **Prebacivanje krivice (blame-shifting)**

Blame-shifting, odnosno prebacivanje krivice, predstavlja posebnu tehniku kojom se autor tekstova o magiji služi da bi ubedio čitaoca da on (čitalac) nije odgovoran za životne nedaće u kojima se našao, uz sugestiju da je krivica zapravo na nepoznatom pojedincu koji se služi magijom. Ovakvom strategijom, autor tekstova automatski postavlja tezu da je magija izvor problema kod pojedinca ali i nudi rešenje tog istog problema uz upotrebu magije, odnosno pomoći vidovnjaka. Blame-shifting objašnjen je i kao „oblik moralnog odvajanja u kojem se ljudi odriču svoje odgovornosti za problem ili rešenje” (Hamilton & Kasser. 2009:4). U sledećim primerima može se uočiti

kako autor tekstova pokušava da banalizuje kompleksne međuljudske relacije kao što su ljubav, ekonomija ili metafizičko pitanje kao što je traganje za srećom, i tako uprošćene dovodi u vezu sa magijom, a sve prateće probleme pripisuje magijskom delovanju. U primeru 7, očigledna je upotreba persuazivne strategije *blame-shifting* u svrhu ubedi- vanja čitaoca u postojanje magijskih moći.

(7) Ma koliko da je neka veza ili brak jak i savršen, on se preko noći može raspasti i nestati kao balon od sapunice ukoliko se neko, ko vam ne želi dobro, nameri na vas. (Svet vidovitih, Vraćanje voljene osobe)

U prvom delu citata, autor teksta ima nameru da zastraši čitaoca, stvarajući utisak da niko nije zaštićen od magije i da postoji opasnost, navodeći se se veza ili brak „ma koliko savršeni” mogu raspasti preko noći. Iako proces stvaranja i održavanja međuljudskih odnosa neizostavno ostavlja mogućnost da se ta ista veza prekine, bilo to prijateljstvo ili ljubavna veza, i kao što nijedan međuljudski odnos ne može biti *savršen*, autor namerno ostavlja po strani sve ove činjenice da bi dokazao svoju tezu, zastrašio čitaoca i sugerisao mu da bi trebalo da obrati pažnju na magijske moći. Takođe, istovremeno autor teksta podilazi čitaocu tako što sa njega skida teret odgovornosti za međuljudske odnose i prebacuje ga na nepoznato treće lice. Oslobođen tereta odgovornosti koji bi sa sobom nosio i negativna osećanja, kod čitaoca se može stvoriti veći stepen saglasnosti sa autorom teksta i čitalac lako može u dospeti u zamku uspostavljanja saglasnosti sa temeljnom tezom u tekstu na kojoj autor gradi pseudonačni narativ.

U sledećem primeru može se videti kako autor objašnjava kompleksne ekonomske procese i nepredvidivost tržišta uz pomoć vrlo jednostavne formulacije kao što je „energija dotoka novca”.

(8) Šta li to smanjuje energiju protoka novca? U mnogo slučajeva ispostavi se da konkurentske firme plaćaju magovima da magijskim putem skrenu ili saseku energije dotoka novca. (Svet vidovitih, Poslovna magija i magija za novac)

Iako postoji vrlo velik broj varijabli koji utiču na poslovnu i tržišnu delatnost jedne kompanije, objašnjenje da je manjak novca uzrokovan „skretanjem ili sasecanjem energije dotoka novca” predstavlja banalizaciju svih relevantnih činilaca ekonomskih procesa i njihovo diskreditovanje u cilju uzdizanja uloge magije u životu kako pojedinca tako i kompanije. Neki od potencijalnih uzroka lošeg poslovanja i nedostatka novca mogu biti loša poslovna politika, nekompetentnost kadrova ili loše odluke menadžmenta; međutim, autor teksta krivicu ponovo prebacuje na neimenovano treće lice, koje u ovom slučaju ima magijske sposobnosti.

1.3. Vidovnjaci-spasioci

U tekstovima o magiji postoje određene protivrečnosti i nedoumice, kao na primer – da li je magijom na daljinu moguće spojiti ljude? U jednom tekstu autor sumnja u uspešnost rituala ukoliko je klijent „fizički i geografski veoma udaljen od osobe koju želi osvojiti pomoću magije”, a u drugom tekstu razdaljina ne predstavlja problem. Uprkos ovakvoj neusaglašenosti, poruka svakog teksta je identična i ima za cilj da uveri čitaoca da magija postoji. Tekstovi o magiji pokušavaju da ubede čitaoca da su mu potrebne usluge vidovnjaka, a tekstovi o vidovnjacima služe da se klijentima predstave kao osobe sposobne za rešavanje njihovih problema uzrokovanih magijom. Vidovnjaci pokušavaju da steknu poverenje klijenata tako što se služe izrazima poput

„senzibilne sposobnosti”, „inherentni izvor energije” ili „prekognicija” u cilju stvaranja utiska da se radi o ozbiljnom naučnom pristupu i da su to stručnjaci u nekoj oblasti.

U svim analiziranim tekstovima vidovnjacima javlja se identična strategija, a to je samoprikazivanje vidovnjaka kao spasilaca i zaštitnika klijenta. Analizirani tekstovi tvrde da žrtva magije može biti bilo ko, a jedini ko može da zaštiti klijenta jeste baš vidovnjak. To se može videti u primerima 10 i 11.

(10) Magija ili negativna energija je zlo na koje niko nije otporan i imun. Žrtva crne magije može biti bukvalno bilo ko. To možete biti vi ili vasa draga osoba, bogata osoba, političar, sportista, siromah... (Svet vidovitih, Vidovita majka Mila)

(11) Običan čovek ne zna šta će mu se dogoditi u budućnosti, i neće moći da zaštiti svoju porodicu od crne magije. Ja sam nasledna vidovnjakinja i poseduje specijalne veštine pomoću kojih uklanjam svako zlo iz čovekove okoline (Svet vidovitih, Duhovna spasiteljka Milena)

U svim tekstovima vidovnjaci iznose skoro identične tvrdnje koje se tiču njihovih magijskih sposobnosti: uklanjaju crnu magiju i uroke, spajaju rastavljene, leče od bolesti zavisnosti, predviđaju budućnosti i prave amajlice koje donose sreću i štite od zla. Na ovaj način objedinjuju svaki mogući životni problem koji pojedinac može da ima i nude rešenje za sve probleme.

(12) Vaše je samo da me kontaktirate i vaše probleme bilo koje vrste prepustite meni, svakom klijentu se maksimalno posvetim dok ne dođem do konačnog rešenja njegovog problema. Bilo da je u pitanju životni, ljubavni, poslovni ili porodični problem, tu sam za vas. (Svet vidovitih, Duhovni spasitelj Vladislav)

Na ovaj način, vidovnjaci sebe predstavljaju kao spasioce koji se trude da pomognu ljudima. Međutim, uspešnost ove strategije meri su u tome koliki je uticaj prethodne dve strategije i njihova uspešnost ubeđivanja. Da bi ona imala uticaj na čitaoce, potrebno ih je prethodno ubediti u postojanje problema koji moraju da reše, a u tome veliku ulogu igraju tekstovi o magiji koji ubeđuju čitaoca da su za njegove nedaće krive nečiste i zle sile. ●

ZAKLJUČAK

Pe ersuazivni uticaj diskursnih strategija je u visokom stepenu prisutan u analiziranom korpusu tekstova o magiji i vidovnjaštvu. Iz navedene analize može se utvrditi da upotreba jezika, odnosno jezičkog stila u konstruisanju semantičko-sintaksičkih celina ima ulogu u izgradnji persuazivnih narativa. U radu su sagledane glavne diskursne strategije, među kojima su banalizacija odnosno uprošćavanje kompleksnih pojmova i upotreba rečeničnih grupa sa semantičkom komponentom bez dokaza, čime se pokušava uticati na čitaoca usmeravanjem njegove pažnje u pravcu koji sugeriše autor teksta.

Pseudonaučnim narativima, kao što je narativ o uticaju magije na život pojedinca, na neadekvatan način se pokušavaju popuniti praznine koje nauka još nije uspjela da objasni, kao što su postojanje Boga ili smisao života. U takvoj situaciji, čitalac biva zaveden lakoćom kojom vidovnjaci objašnjavaju realnost i zadovoljan pronalaskom izvora njegovih briga i problema.

Korišćenjem diskursnih strategija autor tekstova ostvaruje veći stepen persuazivnosti, što mu omogućuje manipulisanje čitaocem i stvaranje nenaučnih uverenja.

Na ovaj način, magija i vidovnjaci se nude ne kao alternativa nauci, već potpuno suprotno, trude se da manipulišu pojedincem u svrhu ostvarivanja materijalne dobiti a manipulaciju ostvaruju tako što podilaze čitaocu, čineći da se oseća bitnim i jedinstvenim u svojim nadama i željama. ●

LITERATURA

- Beyerstein, B. L. (1995). Distinguishing Science from Pseudoscience. Victoria, Canada: Centre for Curriculum and Development.
- Bullivant Stephen, Farias Miguel, Lanman Jonathan & Lee Lois (2019) Understanding Unbelief: Atheists and agnostics around the world. Project report. St Mary's University Twickenham
- Damnjanović, S. (2005). *Mali rečnik grešaka (ne samo) za novinare*. Media Art Service International.
- Dutton, D. L. (1988). The cold reading technique. *Experientia*, 44(4), 326–332. doi:10.1007/bf01961271
- Forer B. R. (1949). The fallacy of personal validation; a classroom demonstration of gullibility. *Journal of abnormal psychology*, 44(1), 118–123. <https://doi.org/10.1037/h0059240>
- Hamilton, C., & Kasser, T. (2009). Psychological adaptation to the threats and stresses of a four degree world. *Four degrees and beyond*.
- Tobacyk, J, Milford, G, Springer, T. & Tobacyk Z. (1988). Paranormal Beliefs and the Barnum Effect, *Journal of Personality Assessment*, 52:4, 737-739, DOI: 10.1207/s15327752jpa5204_13
- Larina, T., Ozyumenko, V., & Ponton, D. M. (2019). Persuasion strategies in media discourse about Russia: Linguistic ambiguity and uncertainty. *Lodz Papers in Pragmatics*, 15(1), 3–22. doi:10.1515/lpp-2019-0002
- Szynkiewicz, M. (2020). *May you live in interesting times: Science vs. Pseudoscience in the Era of Internet*. *Ethics in Progress* DOI:10.14746. 85-98.

ANALIZIRANE OBJAVE

Pristupljeno u periodu od 11. 02. 2022. do 16. 02. 2022.

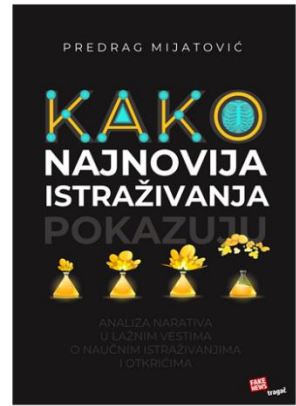
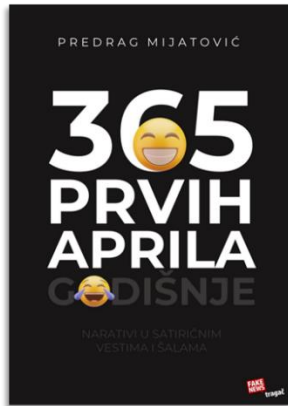
Tekstovi o magiji:

1. <https://svet-vidovitih.com/vracanje-voljene-osobe/>
2. <https://svet-vidovitih.com/crna-magija/>
3. <https://svet-vidovitih.com/vlaska-magija/>
4. <https://svet-vidovitih.com/ljubavna-magija/>
5. <https://svet-vidovitih.com/bela-magija/>
6. <https://svet-vidovitih.com/skidanje-uroka/>
7. <https://svet-vidovitih.com/vlaska-magija-2/>
8. <https://svet-vidovitih.com/sta-je-magija/>
9. <https://svet-vidovitih.com/simptomi-crne-magije/>
10. <https://svet-vidovitih.com/mocne-bajalice/>
11. <https://svet-vidovitih.com/sta-je-energija/>
12. <https://svet-vidovitih.com/tarot-karte/>
13. <https://svet-vidovitih.com/ljubavna-magija-sa-morkacom/>
14. <https://svet-vidovitih.com/najjaci-ljubavni-rituali/>
15. <https://svet-vidovitih.com/crveni-konac-magija/>
16. <https://svet-vidovitih.com/magija-za-svadju/>
17. <https://svet-vidovitih.com/magija-da-me-pozove/>
18. <https://svet-vidovitih.com/cetovanje-sa-mrtvima/>
19. <https://svet-vidovitih.com/poslovna-magija-i-magija-za-novac/>

20. <https://svet-vidovitih.com/zastita-od-crne-magije/>

Tekstovi o vidovnjacima:

1. <https://svet-vidovitih.com/duhovni-spasitelj-vladislav/>
2. <https://svet-vidovitih.com/vidovita-mila-2/>
3. <https://svet-vidovitih.com/duhovna-spasiteljka-darinka/>
4. <https://svet-vidovitih.com/vidovnjak-blaz-vedezevalec-blaz/>
5. <https://svet-vidovitih.com/vidovita-zdravka/>
6. <https://svet-vidovitih.com/vidovita-miladija/>
7. <https://svet-vidovitih.com/hodza-koji-radi-na-daljinu/>
8. <https://svet-vidovitih.com/vracare-u-hrvatskoj/>
9. <https://svet-vidovitih.com/duhovna-spasiteljka-milena/>
10. <https://svet-vidovitih.com/duhovni-spasitelj-mileva/>
11. <https://svet-vidovitih.com/aljen-jakovina/>
12. <https://svet-vidovitih.com/vidovita-jadranka/>
13. <https://svet-vidovitih.com/prorocica-vesna-radomirovic-versace/>
14. <https://svet-vidovitih.com/vidoviti-konstantin/>
15. <https://svet-vidovitih.com/412314215-2/>

www.fakenews.rs